

UŽGAVĖNĖS

2023 M. VASARIO 21 D.

Parengė lietuvių kalbos mokytoja V. Kruopienė, VSMC

Tradicijos ir papročiai

- Sena žiemos šventė, kurios paskirtis išvyti žiemą, paskatinti greičiau ateiti pavasarį.
- Ši šventė švenčiama likus 7 savaitėms (46 dienoms) iki Velykų, visuomet antradienį.
- Per Užgavėnes leidžiama paskutinį kartą sočiai ir riebiai pavalgyti, o kitą dieną prasideda Gavėnia.

Tradicijos ir papročiai

- Užgavėnių pavadinimas kilęs nuo gavėnios pavadinimo, o šis nuo žodžio „gavėti“-silpti, bei „gautis“ (žemė gaunasi iš po žiemos sniego).
- Užgavėnės – linksma ir triukšminga mėsiedo laikotarpio užbaigimo šventė, po kurios prasideda 7 savaičių pasninkas.

Pagrindiniai Užgavėnių apeigų elementai

Vaišės,

važinėjimasis po laukus, į svečius bei žirgų lenktynės,

moteriškos ir vyriškos lyties stabo vežiojimas ir jo žudymas,

vaidinimai persirengus gyvuliais, nepažįstamais žmonėmis bei demonais,

Pagrindiniai Užgavėnių apeigų elementai

žiemos demono **Lašininio kovos** su pavasariu-
Kanapiniu vaizdavimas,
laidotuvių ir vestuvių inscenizavimas,
laistymasis vandeniu ir „bičių“ vežiojimas,
įvairūs burtai ir spėjimai.

Žiemos palydų šventėje svarbią vietą užima apeiginis stalas

Iš valgių pagrindinę vietą užima blynai.

Blynai - duonos prototipas,
apvali blyno forma simbolizuoja
pavasario saulę, kepami iš miltų,
su obuoliais, mieliniai
arba paprasti.

Šiupinys-labiausiai paplitęs senoviškiausias patiekalas

Verdamas iš kruopų, žirnių, miltų, pupelių, lašinių.

Ypatinga reikšmė teikiama kiaulės uodegai. Sakoma, kad tas, kas ją šiupinyje ras, pirmas žmoną ves.

Kiunkė (šutynė)- šutintos bulvės su mėsa.

Kopūstai- labai riebus patiekalas, verdamas su dešra arba mėsa Užgavėnėms visoje Lietuvoje.

[Mažosios Lietuvos šiupinys - YouTube](#)

Šaltiena - tradicinis Užgavėnių valgis. Ją verda iš kiaulės ausų, kojų, galvos, šiam reikalui paliktų nuo Kalėdinių skerstuvių.

Spurgos-raugintos arba neraugintos gerųjų miltų tešlos bandelės, verdamos kiauliniuose taukuose.

Užsigeriama namie darytu **alumi, gira arba degtine**, gerti vandenį nepatariama.

Per Užgavėnes būtinai **vaišindavo** kiekvieną į namus užėjusį žmogų.

Nors jis ir būtų sotus, privalėdavo kiekvieno **mėsiško valgio** po truputį paimti.

Užgavėnių dieną valgydavo **7,9 ar net 12** kartų. Skaičius 12 simbolizavo 12 sočių mėnesių, 7-septynias pasninko savaites.

Svarbiausios Užgavėnių kaukės iš kasdieninės kaimo aplinkos

[Dovana muziejui – 111 kaukių: jų drožėjas Užgavėnių nuotaikomis gyvena visus metus - LRT](#)

Personažai ir kaukės

Kaukės - tai apsigynimo ir vaisingumo žadinimo ritualų liekanos.

Jos sietinos ir su perėjimo iš žiemos sunkumų į pavasario viltis papročiais.

Pirmykščiam žmogui kaukė buvo patikima priemonė apsiginti nuo demoniškų jėgų: pamėgdžiodamas esą jis apgauna demonus ir kartu perima jų antgamtinę galią.

► Skenuokite nuorodą:

Užgavėnių veikėjai

Visos kaukės baisios, besišypsančios.

Kaukės seno negražaus žmogaus bruožų- išryškinama nosis, iškreipiamos bedantės burnos, daromos simetriškos akys.

Jei kaukių nesidėdavo, persirengėliai veidą, ūsus, barzdas, skruostus išsipaišydavo anglimi, suodžiais.

Ožys

Per Užgavėnes svarbus
Vaidmuo teko ožiui.
Jam priskiriama
vaisingumo skatinimo galia,
manoma, kad jame
įsikūnijusi javų dvasia.

Velnius

Velnius paprastai būdavo vienas – nedidelis, judrus. Turėdavo labai stangrią uodegą.

Velnius surašydavo odon žmonių nuodėmes, savo šakėmis taikydavo kam įdurti – dūšią į pragarą nunešti.

Užgavėnių persirengėliai
2008-2009 m. (l1bm.lt)

Gervė – pavasario pranašė.

Arklys. Persirenginėjimas arkliu atspindi gyvulių augintojų laikus ir senąjį tikėjimą, siejamą su žemės derlingumo didinimu ir magiška apsauga nuo nelaimių.

Užgavėnių persirengėliai
2008-2009 m. (lilm.lt)

- Persirenginėdavo ir **gaidžiu**. Tikėta, kad šis paukštis – vaisingumo, budrumo simbolis, savo giedojimu jis gali nubaidyti piktąsias dvasias, kurios kenkia pasėliams, gyvuliams ir žmonėms.
- Savo giedojimu gaidys skelbia nakties pabaigą ir dienos pradžią.

Persirengėliai vaizduodavo ir **mešką**. Per žiemą įmigusi savo irštvoje, pavasarį meška vėl tampa aktyvi. Manyta, kad ši jos savybė padės greičiau atsibusti žemei.

Moterys persirengia vyrais, vyrai- moterimis, giltine, caro žandaru, elgeta, beždžione, jaučiu, avinu.

Užgavėnių persirengėliai
2008-2009 m. (l1bm.lt)

Lašininis ir Kanapinis

Lašininis vaizduoja mėsiedą, sotumą, persivalgymą. Jis būdavo storas, su lašinių gabalu.

Kanapinis – liesas, apdriskęs, su kanapine virve rankoje arba ant galvos užsidėjęs kanapių pėdą ar vainiką, su kanapiniu botagu.

Kanapinis su Lašiniu paprastai stumdosi, grūmoja vienas kitam, kol galiausiai Kanapinis nugali. Jų grumtynės vykdavo įvairiausiose vietose – kaimo gatvėse, kiemuose, patalpose – kad tik žmonės matytų.

[Užgavėnių persirengėliai
2008-2009 m. \(l1bm.lt\)](#)

- Simbolinė moters pavidalo baidyklė:
Morė, Kotrė, Čiučela.
- Pritemus Morę (ar Kotrę) veža už kaimo ir sunaikina - pakaria, sudegina, paskandina, užkasa į sniegą.
- Sunaikinimą galima suprasti ne tik kaip kovą su žiemos demonu, bet ir kaip blogio varymą iš kaimo, kovą prieš blogį apskritai.

Čigonai, žydai, ubagai

[Užgavėnių persirengėliai
2008-2009 m. \(l1bm.lt\)](#)

SPĖJIMAI PAGAL UŽGAVĖNIŲ ORĄ

Jei Užgavėnių dieną saulėta - pavasariį reikia anksti sėti.

Jei Užgavėnių dieną sulauki kritulių - tais metais gerai augs javai, nežiūrint kur juos pasėsi.

Jei per Užgavėnes sausa - sėjos metu reikia būti atsargiam.

Šaltiniai

- [Untitled Document \(l1bm.lt\)](#)
- [Lietuvos liaudies buities muziejus \(l1bm.lt\)](#)
- [Paieška - LRT](#)
- [5 pasiūlymai smagioms ir išskirtinėms Užgavėnėms | We love Lithuania](#)
- [Užgavėnių persirengėliai 2008-2009 m. \(l1bm.lt\)](#)
- <https://welovelithuania.com/tikros-uzgavenes-rumsiskese-saukiasi-ziemos-sventes-programa/>
- <https://www.beatosvirtuve.lt/receptai/zemaitiskas-siupinys/>
- <https://www.delfi.lt/keliones/naujienos/siu-metu-uzgaveniu-svente-rumsiskese-bus-ypatinga.d?id=70219246>